

**А. Є. ШЕВЧЕНКО**

*Анатолій Євгенович Шевченко, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, завідувач кафедри теорії та історії держави і права Національного університету державної податкової служби України*

### ПРИНЦИП РІВНОСТІ В ПРАВІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ\*

Прогресивні процеси розбудови правової держави і громадянського суспільства спричиняють відповідну трансформацію соціально-економічних відносин. Ці процеси неминуче викликають потребу формування теоретичних основ нового розуміння права і дослідження його ролі як одного з головних факторів соціальних перетворень. Аналіз сучасного права в процесі його формування, функціонування й реалізації неминує постає як складний інтенсивний пізнавальний процес.

Зазначені процеси, які здійснюються у суспільстві, вимагають від теоретичної науки нового осмислення та розроблення теоретичних засад аналізу сутності ключових умов забезпечення прав людини. Йдеться про забезпечення та гарантування рівності в суспільстві, визнання людини та її прав найвищою соціальною цінністю, необхідність створення природно-правових основ державно-владної діяльності тощо. Це, у свою чергу, потребує суттєвих змін завдань юридичної науки. Посилення процесів глобалізації у сучасному світі та перспективи побудови гуманістичної, ліберально-демократичної цивілізації відіграли роль суттєвих стимулів до інтеграційних пошуків, спрямованих на теоретичне обґрунтування нових наукових ідей, які так необхідні в наш час.

Оскільки справжня природа будь-якої держави виявляється саме рівністю прав і свобод кожної людини, автори представленої монографії обґрунтували необхідність дослідження принципу рівності у праві, який становить фундаментальну проблему внаслідок складності та різноманітності підходів, які потребують теоретичного осмислення та практичного вирішення, що підкреслює принципову важливість тематики представленої монографії.

Вченими розкривається сутність принципу рівності в аспекті дослідження основних шляхів підвищення ефективності дії права щодо оптимальної реалізації особистості в суспільстві та забезпечення надійного і гарантованого простору для її діяльності.

Монографія є колективною працею висококваліфікованих фахівців-науковців, співробітників відділу теорії держави і права Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, на чолі із завідувачем відділу Н. М. Оніщенко.

Перевагою представленої монографії є дослідження принципу рівності не лише з теоретичної точки зору, а й з позиції зв'язку принципу рівності з юридичною практикою. Про це, зокрема, свідчить структура монографії, яка включає в себе два розділи: 1) теоретичний, який спрямований на аналіз проблем принципу рівності в історичній ретроспективі, а також у сучасній науці; 2) практичний, в якому особливу увагу приділено питанням реалізації, забезпечення та гарантування принципу рівності у вітчизняному та європейському законодавстві. Отже, структура роботи є логічно обґрунтованою та відповідає меті та завданням дослідження.

Історію права автори монографії розуміють як історію прогресуючої еволюції змісту, масштабу та міри рівності при збереженні самого принципу як такого, що властивий будь-якій правовій системі. При цьому підкреслюється, що в цілому історична еволюція змісту, обсягом сфери дії принципу рівності не спростовує, а, навпаки, підтверджує значення цього принципу як важливої складової права у його співвідношення з іншими видами соціальної регуляції.

Новизною даної роботи є здійснення дослідження теоретико-правових засад принципу рівності як ключового в системі принципів правового статусу особи в європейському демократичному суспільстві. Виходячи із комплексного підходу до розуміння принципу рівності в європейському праві, робиться висно-

---

© А. Є. Шевченко, 2014

\* Рецензія на кн.: Принцип рівності у праві: теорія і практика: монографія / Кол. авторів; відп. ред. Н. М. Оніщенко. – К.: Юридична думка, 2014. – 340 с. (Колектив авторів: Ю. С. Шемшученко, Н. М. Оніщенко, С. В. Бобровник, Т. І. Тарахонич, Н. М. Пархоменко, О. Л. Львова, Л. О. Макаренко, В. Ю. Васецький, С. О. Сунегін, О. В. Стрельцова, О. В. Лебедєва, Є. О. Романов, Т. О. Чепульченко, Т. О. Дідич, Р. П. Луцький).

вок про те, що він покликаний забезпечити однакові умови реалізації прав і свобод усіма людьми, запобігти дискримінації або, навпаки, створенню необґрунтованих привілеїв для окремих осіб або соціальних груп.

Особливе практичне значення має обґрунтований підхід авторами монографії до дослідження принципу рівності крізь призму природного, позитивного, лібертарно-юридичного праворозуміння, а також здійснений аналіз таких взаємопов'язаних між собою категорій, як рівність, справедливість, свобода, гуманізм, моральність тощо.

Окремим вектором дослідження в монографії стало дослідження питання гендерної рівності, яка виступає складовою загального принципу рівності, що покладений в основу демократичної побудови суспільства. Зокрема, авторами здійснюється аналіз позитивних і негативних тенденцій встановлення та розвитку гендерної рівності.

Підсумовуючи, варто зауважити, що монографія «Принцип рівності у праві: теорія і практика» є фундаментальною науковою працею, що характеризується науковою новизною та є суттєвим внеском у вітчизняну науку теорії права, а також інтелектуальним вкладом у розвиток вітчизняної юридичної діяльності.

## Х. В. ПРИХОДЬКО

*Христина Вікторівна Приходько, доктор юридичних наук, доцент, головний консультант Інституту законодавства Верховної Ради України*

### НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПРОБЛЕМИ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ Й ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ\*

Актуальність рецензованої монографії не викликає жодного сумніву, адже останнім часом дослідження проблем реалізації конституційних суб'єктивних політичних прав і свобод людини й громадянина в Україні, їх система та функціональне призначення окремих політичних можливостей індивіда та/або групи людей привертають увагу вчених і практиків, що викликано, як слушно зазначає автор, необхідністю теоретичного та практичного вивчення проблемних питань, пов'язаних з модернізацією та подальшою оптимізацією вітчизняного підходу до концептуалізації механізмів конституційно-правової реалізації прав людини й громадянина в політичній сфері суспільних відносин відповідно до міжнародно-правових стандартів прав людини та, власне, міжнародних зобов'язань України в цій сфері.

Відзначимо, що в монографії автор робить спробу комплексного вивчення предмету дослідження через обґрунтування теоретичних, концептуально-правових проблем політичних прав і свобод громадян, а також досліджує форми їх реалізації в Україні; вносить елементи новизни в теорію питання та формулює законодавчі пропозиції і рекомендації для подальшого застосування теоретичних напрацювань на прикладному рівні.

У рецензованій праці формулюється та розкривається позиція автора про те, що реалізація політичних прав і свобод людини й громадянина є можливою лише в умовах скоординованої діяльності двох суб'єктів: відповідних органів і особистості. Але при цьому автор намагається не залишати без відповідей запитання щодо того, хто саме стоїть між ними, якщо виникають суперечності і, навіть, конфлікти між згаданими суб'єктами. Констатуючи існуючі прогалини як на конституційному, так і на законодавчому рівнях, автор намагається надати відповідь щодо оптимальної моделі взаємовідносин держави з особистістю при реалізації політичних прав і свобод, про що відзначається на сторінках монографії. Наприклад, положення про гарантує взаємовідносини (стор. 331–369), якими достатньо переконливо аргументується значущість і необхідність подальшого формування державою системи гарантій політичних прав і свобод як на національному, так і міжнародному рівнях.

Відповідно, пропонуване наукове видання є спробою прикладного дослідження політичних прав і свобод людини й громадянина через висвітлення основних за авторським баченням питань механізму їх реалізації в Україні, якому присвячений окремий розділ роботи (стор. 216–315). Автором акцентується увага на теоретико-методологічних і праксеологічних аспектах питання функціонування, по суті, політичних суспільних відносин. І тому, цілком слушними є авторські обґрунтування щодо діалектики взаємозв'язку питань місця політичних прав і свобод людини й громадянина та конституційно-правової відповідальності (а отже, відповідальності соціальної в цілому, оскільки політичні відносини є паритетними за наявності високого рівня усвідомлення відповідальності, насамперед, соціальної – Авт.) (стор. 276).

Ознайомлення зі змістом даної наукової праці дозволяє зробити висновок про те, що логіка змісту монографії відрізняється певними елементами наукової новизни та практичної значущості. У ній наданий докладний аналіз змісту кожного конституційного суб'єктивного політичного права і свободи, а також показаний їх зв'язок між собою та зв'язок з особистими, економічними та соціальними правами. Крім того,

© Х. В. Приходько, 2014

\* Рецензія на кн.: *Заворотченко Т. М.* Політичні права і свободи людини й громадянина в Україні: теоретичні основи і проблеми реалізації: монографія / Т. М. Заворотченко. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2013. – 424 с.